

Francesc de Riart

a Capdepera

Miquel Llull
Bibliotecari del Golea

Francesc de Riart, al centre amb boina, amb el també mestre Miquell Moll Coll *Talaia* i els seus alumnes a Capdepera, ca. 1944.

LA BIBLIOTECA DEL GOLEA
Capdepera
2024

Sumari

Francesc de Riart:
mestre, poeta i traductor a la Capdepera de postguerra
Miquel Llull

3

Records gabellins de Francesc de Riart
Pere Orpí

5

[Poemes gabellins]
de *Francesc de Riart*

7

«Un método aplicable»

21

«L'Autonomia dels Escolars»

25

Dues cançons per Capdepera

29

Bibliografia de Francesc de Riart

29

Francesc de Riart

Mestre, poeta i traductor
a la Capdepera de postguerra

Miquel Llull

Bibliotecari del Golea

Els nostres problemes sempre han format part de les nostres riqueses, i quan ens horroritzem a causa de la seva violència, ens espantem només de les possibilitats i les tensions insospitades de la nostra energia.

Rainer Maria Rilke

[versió catalana de Josep Maria Fulquet i Eduard Santiago]

Per a Pere Orpí, que creu en la poesia i en el combat.

Reconec que aquesta secció de Documentació Gabellina i Oriental ha estat abandonada una bona temporada. La vida i el temps (i les ganes) donen pel que donen i no podem arribar per tot. Però fa estona que volia redescobrir als gabellins un personatge singular que va passar per Capdepera i hi va fer de mestre. El seu nom és Francesc de Riart i Mitjavila, nascut a Barcelona el 1893; en desconeixem la data de la seva mort, però tot sembla indicar que va ser a començaments dels anys setanta del segle passat.

Sospit que va arribar a Capdepera degut a un procés de depuració que, després de la Guerra Civil, va eixernir tota l'Escola republicana i, amb més motiu encara, amb la catalana. Perquè de Riart s'inscriví dins aquest corrent pedagògic que, amb totes les seves mancances, evidentment, tractava de posar els nins en el centre de la vida escolar. Ho sabem perquè ja el 28 d'octubre de 1914, al diari *La Almudaina*, va publicar un article titulat «Un método aplicable» on defensa i explica la pedagogia Montessori, i més tard encara, el 1932, publica al *Butlletí dels Mestres* una assaig titulat «L'autonomia dels escolars», contestant una enquesta de la revista, en la qual participaren altres mestres.

Tot això, com deia, li va valer un expedient de depuració dels mestres (Expedientes de depuración de maestros nacionales [Ministerio de Educación Nacional, Archivo General de la Administración]. Signatura: 32/12391 | Barcelona (Barcelona) | Depuración (1939-1942). Notas: Contiene cuaderno de pedagogía), i és quan compareix per Capdepera en condició de depurat i desterrat... de derrotat que va continuar el combat amb la poesia.

D'aquesta estada a Capdepera en queden alguns poemes que editarà més tard, i també el testimoni de Pere Orpí, que el va conèixer en aquell temps i ens deixa publicar alguns dels seus records de la influència que va exercir en la seva vida poètica.

Per altra banda, cosa que em toca personalment, va ser traductor del gran poeta alemany Heinrich Heine, que tant he citat en les meves *Infra-Cròniques* alemanyes. Ho va fer amb un llibre editat el 1968, encara que les versions estan fetes abans de la guerra. Aquestes versions són les més completes fetes fins llavors, encara que Apel·les Mestres havia publicat la versió catalana d'*Intermezzo líric* a finals dels segle XIX i també altres poemes solts. No cal dir, que aquestes versions heineianes estan fetes amb mètrica i rima, tècnica que de Riart dominava abastament, com demostra tant en els seus poemes com en les versions de *Sonets a Laura* de Petrarca, i de molts altres poetes universals.

El cas de de Riart ens serveix per mostrar i demostrar la pesada càrrega que hem hagut de suportar els catalans, siguem gabellins o *ampurdanesus*, la pesada càrrega d'aguantar un colonialisme estrident per part d'un Regne d'Espanya, intolerant, supremacista, etnocida i gens permissiu amb l'esperit català que ens acompanya des de fa més de mil anys.

Perquè Francesc de Riart forma part d'una més de les generacions que han [hem] vist eixermada la seva / nostra vida. Riart com a mestre, com a poeta i com a català, va veure la seva vida sotmesa a un xantatge insuportable per part d'una ideologia que encara ens dona mala vida com a catalans que som i que no du camí d'aturar-se.

Només ens queda l'energia i l'esperança. I per això encara som aquí. Aquí hi són els poemes, i també hi és el mètode Montessori que, amb tots els seus defectes, va aportar una mica de llum a la misèria escolar del segle XX.

Capdepera, desembre 2024

D. FRANCESC RIART I MITJAVILA
mestre català-gabellí dels anys 40

Pere Orpí

I

En arribar a una certa edat, sol esser bastant freqüent que la memòria recobri fets i personatges de temps enrere, que per espai de molts d'anys havien romàs amagats, com jugant a «cunions», dins l'enfonyall d'un record inèdit.

És el que m'ha passat a mi respecte d'una persona que vaig conèixer i tractar fa més de tres quarts de segle, quan encara era un al·lot pucer en edat escolar. Es tracta de D. Francesc Riart i Mitjavila, un mestre català que per espai d'un parell d'anys va exercir la docència a Capdepera, al primer pis de l'edifici «La Palmera», de la plaça de l'Orient, convertit temporalment en dues aules escolars, amb quatre cursos cada una.

D. Francesc feia escola al grup més jove (de 7 a 10 anys), i a mi ja em tocava anar amb l'altre grup, atès pel mestre gabellí don Miquel Moll Coll *Talaia*. Per tant, no vaig tenir don Francesc de professor, a no esser esporàdicament.

Des del principi de la seva estada a Capdepera, don Francesc va demostrar molt d'interès en conèixer la gent i les activitats socioculturals del poble, on era anomenat de diverses formes pels al·lots i la gent gran: «don Franciscu», «es Català», «el Pac», etc.

On ens trobàvem amb freqüència era a ca l'amo'n Joan de sa Posada, al carrer del Vent, on tenien lloc els assaigs d'un grup de ball de pagès que s'havia format i del qual jo era un dels components més joves. Fou un precursor dels «Aires Gabellins», que anys després va continuar na Francisca *Cetra* i altres. D. Francesc escrivia versos i s'entusiasmava davant les manifestacions artístiques i culturals, com eren els balls mallorquins, tan diferents de les sardanes: jotes, mateixes, copeos, boleros... Adesiara ens llegia qualche poema inspirat en el nostre folklore. Record que una de les danses que li agradaven més era el fandango, i que un dels versos que li va inspirar fou: «Brinquen els braços a l'aire...» També deia a un altre vers final d'estrofa, adoptant el català de Mallorca: «... els al·lots i les al·lotes».

Una cosa que li puc agrair de tot cor són els meus inicis en el món de la literatura. Abans de conèixer-lo, només havia llegit en la nostra llengua algunes *Rondaies mallorquines d'en Jordi des Recó*, la «doctrineta» o catecisme de primera comunió, i poca cosa més. A l'escola, els llibres de text

i de lectura eren en castellà, fins que el mestre Riart, aprofitant qualche sortida o temps d'esplai, començà a llegir-nos escrits seus o d'altres autors en català. I d'aquí em vengué la idea de donar les primeres passes per aquest camí.

En podeu trobar més detalls al pòrtic del meu llibre *Versos per recitar* (Documenta Balear, 2022), o al de Gabriel Barceló Bover *Pere Orpí. Confessió general d'un capellà poeta* (Leonard Muntaner, 2003).

II

Per la bona sort, per espai d'alguns anys va venir destinat a Capdepera un mestre català, D. Francesc Riart i Mitjavila, que compartí la feina docent amb el director gabellí de l'escola, D. Miquel Moll Coll *Talaia*. A més de bona persona, D. Francesc Riart era un notable erudit i poeta, gran coneixedor de la mètrica i la mitologia clàssiques. Jo aleshores era un al·lot pucer de devers deu anys, i a través d'ell vaig descobrir mossèn Costa i Llobera i altres autors de la nostra galeria. També vaig tenir ocasió de sentir-li recitar algun poema propi, cosa que em va fer intuir que la creació poètica estava a l'abast de qualsevol persona que s'hi deixàs encativar.

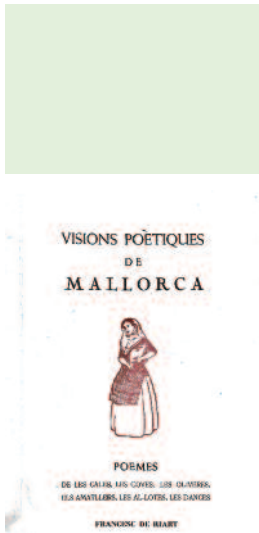
I vet aquí com sorgiren els meus primers versos:

Un dia, mestres i alumnes anàrem d'excursió a Sa Gola (Canyamel), una de les platges més estimades dels gabellins (i també dels artanencs, tot sia dit, donant peu a polèmiques verbals, reflectides a *'S'assumpto d'Artà'*). Una de les activitats fou la visita a 'Ses Coves', que em deixaren bocabadat i m'inspiraren els versos primerencs de *'Sa Cova de s'Ermita'*. A l'escola varen tenir molt d'èxit, començant pel mestre Riart, que a més de fer-ne propaganda només m'hi va fer una petita correcció mètrica. A la festa de final de curs, en presència dels pares i familiars, els me feren recitar.

També D. Francesc Riart es va sentir fortament inspirat pels paisatges de Capdepera i altres indrets de Mallorca. Com a petita mostra d'home-natge i sintonia amb l'amic poeta i mestre, em plau citar una estrofa d'un poema seu titulat *'Cala Nuredduna (Canyamel...)'*, inclòs dins el poemari *'Visions poètiques de Mallorca'* (Barcelona, 1964):

«Si és sublim Cap Vermell –sa Cova de l'Ermita–
on roges les onades, ferestes, s'encabriten,
salvatge és Cap Pinar,
per on sols xiula el vent, ningú hi transita...»

Versos per recitar, pàg. 67.

VISIONS POÉTIQUES DE MALLORCA

Poemes de les cales, les coves, les oliveres, els ametllers,
les al·lotes, les danses.

1964

Pròleg

Donant-se el cas que es va perdre a Capdepera una còpia dels presents poemes, m'he decidit a publicar-los, després de revisar-los curosament.

He viscut quatre anys a Mallorca, l'he recorreguda quasi tota, i fruit de l'entusiasme que sento per ses belleses són aquests versos, que han estat lloats per diversos poetes mallorquins. Sols puc dir que un d'ells fins em feu l'honor de corregir «Nova Paganía».

Guardo una lletra de la il·lustre Ma Antònia Salvà, lloant ma poesia, i fins un vers d'«Olivera Mallorquina» és d'aquesta gran poetessa. L'insigne periodista i escriptor Josep Pla em prometé incloure en altra edició del seu magnífic llibre sobre Mallorca, «Les coves d'Artà».

Benvolgut lector: Terra i ànima desitjo mostrar-te de Mallorca, serena i lluminosa. Que sa autèntica poesia penetri en el teu cor .

Francesc Riart i Mitjavila

De nit al parc

(Cala-Ratjada [sic], casa March)

Resa en el parc la dolça calma augusta
de bella nit de primavera; plena
brilla la lluna, van dansant. les ones;
tot és misteri...

Canten els pins ben dolçament, responen
manses les ones amb un bleix tendríssim,
riuen les roses, rossinyols arpegen,
màgica és l'hora.

L'escalinata és com un riu de plata,
el gran casal allà, en alt cim, fulgura;
ses quatre estàtues no resten mudes:
Viuen i es mouen.

I diu Mercuri, que orgullós empunya
la bossa d'or: Jo aquí sóc l'amo, joves,
i, alegre, Baccus m'acompanya sempre;
visca el platxeri!

Mes Apol·lo, conciliador contesta:
–El meu company, el generós Silenus,
és ben bé el mestre d'aquest parc tan noble,
portes no el tanquen.

En venî el dia i amb ma llum daurant-les,
la meva lira, glorifica amb cànctics
tantes belleses com hi ha espargides...
Oh Poesia!

En tant Silenus, coronant-se d'heura,
feia cantar la insinüant siringa;
i Baccus, ebri, una gran copa alçava.
Foren bells somnis?

Després la lluna s'amagà en la serra;
finí l'encís que transformà les coses,
i les estàtues restaren fredes...
Ah Fantasia!

Cala Nuredduna

(Canyamel, Artà)

Fores en temps pagans sojorn de Nuredduna;
 has vist el gran Homer cantant sota la lluna,
 lliure ja del coval
 que horrible alça son cau en roca bruna.

Mes ja tot restà sol, ben sol, llargues anyades...
 Ets ben lluny del poblet i ses gents ensenyades,
 ets ja tota per mi,
 Oh, la cala gentil, cala encantada!...

Si és sublim Cap Vermell –sa Cova de l'Ermita–
 on roges les onades, ferestes, s'encabriten;
 salvatge és Cap Pinar,
 per on sols xiula el vent, ningú hi transita.

Tot és tan gran, tan bell, tanta magnificència
 es desplega a mos ulls, amb cèlica excel·lència,
 que em crec en un altre món!
 El meu cor sent la pau, la sent ma pensa.

Aquí m'ha estat donat el secret de la vida:
 tenir consciència en pau, i gràcia divina
 de veure, al fons de tot,
 la potència de Déu mig abscondida.

Sols així –cor lleuger, i la pensa aclarida–
 neixen il·lusions, ens nimba Poesia,
 i tenim les visions
 que ens duen a aquest món l'eterna vida.

Cala-Agulla

(Capdepera)

Del rellotge exultant de mes hores serenes,
tu ets l'agulla gegant, que predius encisera
la meva hora de sol,
que enjoiarà per sempre ma existència.

.

Ets la platja brillant de la sorra més fina;
ets la cala on la pau té sentors més divines;
el teu mar és cristall
on Venus s'emmiralla cada dia...

I fores a l'estiu conquilla d'elegàncies, .
redós dels benestants; dels que beuen amb ànsia
la copa dels plaers, . .
sens temor al verí que irat avança...

.

Oh, supremes clarors són les de Cala-Agulla!
Voltada pels grans pins, que ni l'hivern despulla,
i el mar el tornen verd,
d'una estranya verdor desconeguda;

Habitada d'ocells que tot l'any fan cantada;
tresor de papallons i de flors encisades
ja molt abans d'abril;
fins, pel gener, ametllers et fan nevada...

Ah, quina olor que es sent, quina remor suau
d'aqueixa mar ne surt! Ones, cantau, cantau!
Oh, que és bell, que sublim!
Eixa cala és el centre de la pau.

La gran serenitat que a Mallorca somriu,
aquí en la soledat, es vesteix de tons vius
i es sent l'eternitat...
tot és tan lluminós; al Cel es viu!

Les coves d'Artà

(Canyamel)

Vora la mar més blava que hàgiu vista,
 i entre pinars, al Cap Vermell enorme,
 s'obre la boca de l'infern... bé ho sembla!
 Són les coves d'Artà.

Car tot albira's amb llum somorta,
 Per'xò és que et sembla, pobra animeta!
 que les ombres pul·lulen monstruoses,
 que és la mansió de l'Hades, paorosa.

Ja en el vestíbul, màgica entrada!
 –com l'escenari dels Nibelungs–
 els alts somnis de Wagner s'evoquen
 i ses genials, titàniques ficcions.

Veu l'arquitecte, gòtica, immensa,
 amb ses capelles, cimbori, altars,
 –aguantant-se en milers de columnes,
 una meravellosa catedral.

Veu l'escultor, cent formes belles,
 mig dibuixades en l'alabastre,
 que divines concep, palpitants;
 donant-li febre d'art i creació.

A qui ambiciona regnes, victòries,
 mostren banderes, arcs triomfals;
 fins, voltada amb soldats de sa guarda,
 del gran Napoleó tomba imponent.

Sols un poeta, però pot veure-hi
 sols ell pot viure sublims visions,
 que eix coval és palau de l'Incògnit:
 del Déu únic i etern, Pare de tot.

Es veu l'Infern i el Purgatori;
 prop de la Glòria ens transporta, al Cel;

que el trist Dant bé hi hauria viscuda
la Divina Comèdia dels seus cants. ‘

I Nuredduna fins sembla veure's
víctima excelsa d'un amor pur;
i l'incendi –horrorós sacrifici–
la negror escampà per eixos murs .

Mes jo què hi cerco?... Només somnio
amb l'àuria lira del geni grec;
i la cerco febrós, sense treva.
Ah, si pogués polsar-la... vell Homer!

Com cantaria en l'august silenci!
Fins les tenebres fulgurarien
de brillant poesia harmoniosa,
a l'invisible Déu culte rendint.

Que és de Natura com ara immensa;
aquí és son temple; l'únic com cal!
i ens ensenya infinita paciència:
«Faci' s, Senyor, la vostra voluntat».

Si gota a gota creix l'obra excelsa
i es mostra eterna en superacions,
jo voldria als humans fer-los veure
que el treball és la Llei, i ho és l'Amor.

No l'he trobada la lira hel·lènica;
trista l poruga resta mon ànima.
Grans mercès, noble guia, que em lliures
de les tenebres que ja em pesen... llum!

Que s'obri a la claror la gaia boca
de rojos llavis, que amb rialla fresca
ens retorna a la vida i vora el mar!
Adéu, cova ideal!

La cala del vell marí

(Balada)

Plena és de roques, de fina arena,
vella pineda, rojos esculls;
i un vell pescaire –si està de vena–
sa història conta. Fonda és sa pena!
brillen-li els ulls!

–«Mariner jove, ple de follies
jo era aleshores, en venî aquí;
mes s'acabaren mes travessies,
culpa en tingueren mes fantasies...
Só el vell marí.

En eixa cala fa temps hi havia
molt bella gruta plena d'encant:
la mar hi entrava, de lluns l'omplia
de grans cantúries de nit i dia.
Hi entrí nedant. .

I aqueixes aigües, cert, m'encisaren...
La dona d'aigua, la dona-peix, _
la que els trovaires tant, ai! cantaren,
mes sols en somnis fantasiaren,
per mi reneix...

La pell més blanca que la gavina,
els cabells rossos com els fils d'or,
les roses veia en la seva sina, . .
i ella cantava com per juguina;
me robà el cor.

Com ens aimàrem, bella sirena,
ja cap més dona podré estimar!
Si de ma vida jo et feia ofrena,
tàlem ne feres de fina arena,
llençols del mar.

Teníem randes de blanca escuma,
estalactites per cobricel...
Mes ai!, ve un dia que tot s'esfuma:
ve un terratrèmol, res es beslluma,
sols resta un vel.

Tot l'iris brilla dins la boirina,
de nit es torna fosforescent;
¿Mon ull delira?... febrós hi afina
que ma sirena s'ha tornat nina,
nina innocent.

Fou un miracle de l'amor mia,
car jo pregava perquè es salvés:
es féu cristiana la meva aimia,
mes no pensava que em fugiria,
que el Cel anés... »

—Plorant contava-m aqueixa història,
un jorn de boires, el vell marí...
Jo us l'he contada per fer memòria
d'aquesta cala, que és una glòria
del goig més fi.

Cala Ratjada [sic]

Si a l'estiu tot és gresca i bullici,
a l'hivern com és quiet i silent!
Si un breu temps és platxeri i desfici,
ja tot l'any és repòs per la ment.

Pel gener es veu nevat d'ametllers...
i pel març les pinedes, ·com canten!
Per l'abril ja els jardins són un bres.
on reneixen les flors i ens encanten.

·
Tot són comes, castells i molins.
Des del mar, quin encant, quines platges!
Tot és llum amb colors dels més fins...
Els xalets són d'encís, quins paisatges!

oh, veniu mos amics!

La cala dels Provençals

(Cala Ratjada) [sic]

És una cala; bella caleta!
molt lluny del poble i en lloc ombriu;
sols la visita qualque barqueta
per les pesqueres, si és la mar quieta,
per'llà a l'estiu.

En eixa cala desembarcaren
en primavera dos provençals;
i aquesta terra com seva aimaren,
com germans nostres es comportaren,
com catalans.

Ella, galana, Mireia es deia;
patró ell de barca, deia's Mistral;
vida i fortuna, tot els somreia;
mes ai! la Parca amb mals ulls ho veia;
dugué el mestral.

Tempesta horrible la barca llença
lluny de la cala, fa naufragar:
el patró sura en la plana immensa...
boja la dona amb la greu sofrença,
es tirà al mar.

Des del molí

(Capdepera)

Des d'eixa altura, oh bella terra,
l'adéu dec dar-te; he de partir!
la vella torra ja no té ales
mes giravolta, sí, el meu magí:

Venia trist... de fredes terres,
i tu em donares un grat escalf
amb el teu sol que roent brilla,
oh bell país d'ametllerars!

Venia sol, sense esperança,
mes tu em donares molt bons amics,
i florí en mi la poesia:
fins l'alegria hi vaig sentir .

Des d'aquí dalt, quantes vegades
ta mar tan blava, he vist lluir!
Que belles són les teves cales,
com canta l'ona amb el garbí!

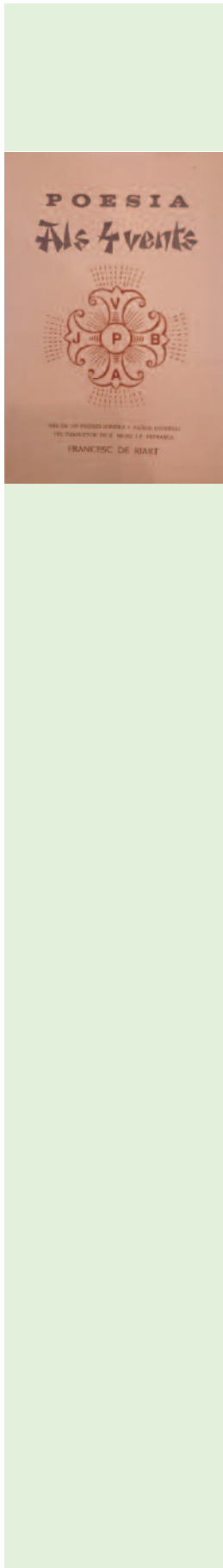
El teu castell m'ha fet somniar
en velles glòries de ma terra;
tos talaiots i fondes coves
de Nuredduna en la llegenda .

He vist dansant a tes al·lotes
de cos perfecte i negres ulls:
m'han estimat els meus deixebles,
tos nins com àngels... Oh sí, quins rulls!

Quantes te'n dec d'hores serenes,
com han volat mes il·lusions!...
Per més tot sia sols fantasia
aquí he tingut els meus amors.

Des d'aquest puig, oh recordances!
l'adéu vull dar-te. Si sembla ahir!
Ta vella torra ja no té ales,
més giravolten al meu magí!

POESIA ALS 4 VENTS

1970

La Font de la Cala

¿Per què eixa nàiade, traïdora o púdica,
a la mar clàssica se llença ràpida,
així que sura-li sa pell lumínica
damunt la terra càlida?

Donar podria-li ses belles càntigues,
besades trèmcoles de vida idíl·lica,
si dugués l'àmfora a les recòndites
gentils verdors ombrívols.

Podria, candida com una tórtora,
cerca enyorívola l'herba aromàtica,
amb gaia música de joia pròdiga
o sangloteig de llàgrimes.

No és elegíaca; sa vida efímera
és senyorívola; no vol incògnites:
deixar memòries, tristes absències...
Visca la font olímpica!

Festa al Parc

(de Casa March)

Mercès als déus avui dec dar
per la tarda divina que hem passada:
dintre del parc, de cara al mar,
festa de Poesia hem celebrada

La mar cantàrem i l'amor;
sòmriem finament les damisel·les,
fiblava als joves nou ardor.
Oh, jardins d'Akados amb ombrel·les!

Les flors brillaven, i els paons
multicolora roda expansionaren;
caigué la tarda, i els seus dons
les llums crepusculars ens regalaren.

Ja que Apolló i fins Afrodita
han volgut presidir nostres ofrenes,
la gratitud que sia escrita
amb els millors batecs de nostres venes.

A Nuredduna

Ah, Nuredduna, musa de Mallorca!
 angèlica adivina
 que el regne de Jesús profetisares;
 sacerdotessa pia
 que al gran Homer, del foc, tendra salvares.
 Regina de Mallorca!

Fes tu, la verge austera i amorosa,
 que en el jove cantor ja endevinares
 al geni de la Grècia lluminosa;
 fes tu, com una mare
 que no ens deixi mai més la seva lira:
 la noble tradició greco-romana.

Si en la Cova d'Artà fidel guardares
 la deixa de l'aimat Homer, del geni,
 no fou en va, tu ho saps, oh verge pura!
 que l'eco misteriós d'aquesta lira
 per tota l'Occitània s'estenia,
 i en llemosina llengua ressonaren
 ses cadències sublims...

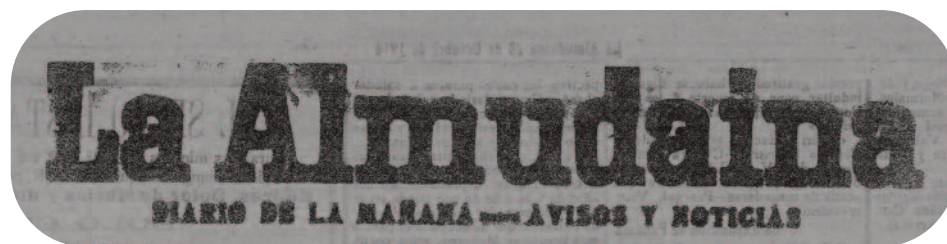
I així Mistral cantà a Mireia pura,
 i Maragall a la innocent Nausicaa
 i a tu et lloà fervent Costa i Llobera,
 ressuscitant les clàssiques mesures,
 els ritmes oblidats.

Fes, doncs que Catalunya
 i Mallorca i Provença, agermanades
 amb la noble València d'Ausiàs March,
 entonin a la una –i per sempre–
 els cants del geni grec.
 ;Ressonin sempre cançons hel·lèniques;
 joves poetes, que exulti l'ànima;
 ja tenim una font, una estrella:
 que sia Nuredduna nostra Musa!

Nota

Aquesta
 improvisació fou
 llegida a Artà, en
 ocasió d'un
 homenatge a Costa
 i Llobera, davant
 de molts poetes.

Un método aplicable

a la educación familiar de los niños pequeños

Francesc de Riart i Mitjavila

Vamos a tratar con este título del método Montessori, que, si bien en su totalidad puede ser algo complicado, en su espíritu puede aplicarse con mucho éxito dentro de la familia por la misma madre; cosa deseable dada la poca edad de los educandos y la necesidad de la educación desde la misma cuna: (nos referimos a niños de 2 a 5 años con quienes se practica por ahora.)

Este método nacido en Italia, y extendido en poco tiempo por todo el mundo anglo-sajón especialmente, ha sido patrocinado en España por la excelentísima diputación de Barcelona, enviando varias profesoras a estudiar a Roma y creando una escuela montessoriana que ha servido para dar más claridad a un cursillo explicativo de este método que este verano se ha dado en ella. El Exmo. Ayuntamiento de nuestra ciudad no menos amante de la cultura crea asimismo clases montessorias; habiendo subvencionado a las distinguidas señoritas doña Rosa Estaràs y doña Josefina Bauzá, profesoras oficiales para que estudiasen dicho método en Barcelona.

Dejando aparte un procedimiento muy original para la enseñanza de la lectura, que es cuestión profesional, estudiaremos el espíritu de este método en las cuatro cuestiones siguientes: disciplina, lecciones de vida práctica, educación de los sentidos i educación intelectual.

Sabido es que en la primera infancia es cuando más fácilmente se malea el carácter (desearíamos tener lugar para demostrarlo tan extensamente como se me rece); la disciplina resulta pues de gran importancia.

Acostumbrar al niño a ser disciplinado por si mismo, a gobernar sus miembros y sus acciones es lo que facilita la Doctora Montessori con sus consejos. Esta distinguida antropóloga, teniendo en cuenta que el niño es tenido en general por malo cuando en realidad no es más que extraordinariamente activo, nos dice que debemos dar ocasión a que esté continuamente ocupado en lo que más le plazca; que trabaje, pero que tenga

libertad para escoger sus ocupaciones de entre aquellas que pueden ser permitidas; siendo esta la hermosa base de su método, que da lugar a la alegría, fuente de bondad y energía.

A fin de dar utilidad a esta gran actividad que el niño normal despliega, dirigiéndola a su educación é instrucción, deben proporcionársele: 1°. trocitos de madera de formas regulares, papel y lápices de colores, arcilla, o simplemente un montón de avena para que pueda ejecutar libremente sus concepciones; 2°. sencillos dibujos y figuras huecas para rellenar de color, con objeto de sujetar su mano y hacerle observador; 3°. diversos objetos graduados para que el niño los ordene, de que hablaremos en la educación de los sentidos; y 4° ocupaciones domésticas que le acostumbren a servir alegremente a los otros y no a verse servido en todos sus caprichos.

Dos procedimientos muy curiosos para disciplinar sus músculos especialmente son los que ahora vamos a referir. Consiste el uno en que conduzca objetos delicados, y mueva sin hacer ruido los pesados, como mesitas, sillas etcétera: un ejercicio es dar una vuelta a la sala con un vaso lleno de agua sin derramarla.

La lección del silencio es el otro procedimiento que hace guardar con los ojos cerrados, durante algunos minutos, una inmovilidad tan completa que permita oír el tictac de un reloj regular y los mil pequeños ruidos del ambiente: gusta mucho a los niños, haciéndoles reflexivos.

Por estar enlazado con la disciplina, antes de pasar adelante diremos que la buena educación moral exige que mandemos i castigemos poco, que las reacciones naturales de las mismas cosas aleccionen al niño; pero que cuando sea necesario sea nuestro mandato absoluto, sin concesiones, y el castigo severo, pero proporcionado y en momento de calma. En caso contrario el niño cree y con razón que obramos por capricho ó ira y se vuelve a su vez iracundo, caprichoso y testarudo.

Un libro que trata de esta cuestión, y que deberían leer todos los padres para darse cuenta de las inmensas desgracias a que da lugar la educación ordinaria, y tener una guía en su difícil misión, es el titulado «Los niños mal educados» de Nicolay, editado por Gustavo Gili de Barcelona.

Las lecciones de vida práctica consisten en acostumbrarlo desde muy pronto a lavarse, vestir. se, calzarse, ayudar en esto a sus hermanitos, arreglar la mesa, limpiar los muebles y la case; es decir, ser útil evitando al mismo tiempo se vuelva caprichoso. «La tarea de ayudar al niño es de criada, la de educar es la de la madre» dice Montessori.

La educación de los sentidos es después de lo dicho lo principal de este método, que no necesita, como se pretende un material particular.

Los sentidos son las únicas puertas por donde puede penetrar la realidad en nuestra mente: sin las sensaciones no se formarían las ideas, y si nuestros sentidos funcionan mal nuestros conceptos serán equivocados;

debemos educarlos pues, sobre todo en la primera edad, en que está fija la atención en las excitaciones nuevas.

Ello es bien fácil, no se necesitan grandes conocimientos: basta dar al niño objetos que tocar, gustar, oler, ver, oír o sentir en su temperatura y peso; pero con orden, dándole el nombre correspondiente a cada nueva sensación.

Así se le darán trozos iguales de maderas y otras sustancias pero más o menos pesadas; se le hará pasar los dedos por sedas, telas, papeles de lija o finos teniendo los ojos vendados. (Es regla de educación aislar los sentidos a fin de concentrar la atención). El procedimiento general es el siguiente: se hace tocar por ejemplo una tela muy fina con los dedos índice y mayor, frotando suavemente, y después se dice: «fino», se pasa el papel de lija y se dice: «rasposo»; luego: dame lo fino, dame lo rasposo; por último: ¿qué es esto...? etc. ¿cuál es más fino?... etc.: dándole diversos objetos. Si el niño se equivoca se repite pero no se le corrige, se le deja para otra ocasión: no se encuentra en disposición su sistema nervioso y nada ganaríamos.

La educación del oído tiene lugar reconociendo las notas de un instrumento cualquiera y marchando según el ritmo más ó menos sosegado del mismo, y sobre todo por el canto.

La educación de la vista se refiere a los colores, a las dimensiones y a las formas.

Los colores son presentados poco a poco empezando por los simples o primarios y terminando por hacer que coloque en serie las gradaciones de viveza de un mismo color. Pueden utilizarse muestras de ropa o más económicamente papeles pintados a la acuarela.

Las dimensiones se reconocen empleando objetos que tengan fijas dos dimensiones mientras la otra varía y también otros en que todas las dimensiones varían a la vez y en la misma proporción, para que los coloque en escala. De este modo se le da a conocer con bolas lo grande y lo pequeño, y con bastones lo largo y lo corto, lo delgado y lo grueso; que con tablillas puede enseñarse también junto a lo ancho y lo estrecho.

Las formas como también las dimensiones se hacen apreciar haciendo encajar figuras u objetos dentro de sus huecos o marcos respectivos.

La educación puramente intelectual que puede y debe tener lugar en los primeros años del niño se refiere al lenguaje, y al espíritu de observación, que ha de desarrollarse lo antes posible, mejor dicho favorecerlo. Desgraciadamente esta su hermosa tendencia es contrarrestada ordinariamente por los mayores, que impiden manosear, abrir, descomponer, penetrar en lo interior de las cosas; llenando en cambio su imaginación de fábulas absurdas que toma el inocente por verdades incontestables. Demos a los inteligentes pequeños los objetos y ocasiones que observar; (a la Naturaleza, al campo debe llevarse preguntándole sobre sus ideas,

y respondiendo siempre lealmente a su encantador ¿por qué? Hagamos que descubra por sí mismo la causa que tanto anhela conocer: sólo así conservará esta viveza que tan lamentablemente agostan la inmovilidad y mudez, o el charlatanismo a que se le somete.

En cuanto al lenguaje basta con que se hable con precisión y se acompañe siempre la acción o el objeto a la palabra que se quiere enseñar: nada de recitaciones eruditas ni discursos ridículos.

La educación física en su aspecto más general o de la higiene y el ejercicio es, sin embargo, lo más importante en la primera edad. El cuidado en la alimentación, el aseo corporal, la clase de vestidos más apropiados, los juegos más convenientes, etcétera etc., son cuestiones que no se pueden eludir; que debiera estudiar la futura madre ya en la escuela; evitándose de este modo la enorme cifra a que alcanza la mortalidad infantil.

Para finalizar diremos a los que hayan encontrado algo difícil el método expuesto (económico creemos haber demostrado que lo es) que lo difícil será acaso vencer la apatía de los padres, el prejuicio de que la escuela es la única que tiene el deber de instruir y educar. Precisamente si la escuela instruye y educa la inteligencia, sobre todo a la familia está reservado el más importante papel de educar moralmente.

Palma, octubre 1914

BUTLLETÍ DELS MESTRES

PUBLICACIÓ PEDAGÒGICA DEL CONSELL DE CULTURA DE LA
GENERALITAT DE CATALUNYA. — SURT CADA QUINZE DIES

ENQUESTES DE «BUTLLETÍ DELS MESTRES»: L'autonomia dels escolars

Francesc Riart Mitjavila

Mestre de Santa Eulàlia de Ronsana

Malgrat la modèstia del nostre assaig, a la fi ens hem determinat a remetre'l a l'enquesta de l'estimat *Butlletí dels Mestres*, atenent-nos si més no, a la llarga durada, jamai interrompuda, de les nostres experiències sobre l'autonomia dels escolars, en les dues escoles que hem regit.

A. Origen i història del nostre assaig

Devem a la *Revista de Educació*, de Barcelona, l'empenta intel·lectual que ens dugué a emprar l'autonomia tan prompte tinguérem ben organitzada la primera escola que regírem en propietat; les ressenyes i consideracions que publicava sobre les Repúbliques Infantils de Nord-Amèrica ens impulsaren a portar a cap l'educació cívica i moral dels nostres alumnes per mitjà d'aqueixa institució.

La causa efectiva, que acabà de fixar el nostre convenciment d'ésser aqueixa institució un preciós auxiliar per a la disciplina fou el següent: Acabat de sortir de la Normal, feia de substitut en una escola particular de Barcelona, ocupant per alguns dies el lloc d'un mestre de la classe superior, que pegava molt als seus alumnes, força nombrosos. Aquests, veient-me quasi tan gran com ells i davant del canvi que observaven en els mitjans disciplinaris que emprava, conseqüent amb les idees modernes de respecte al nen (si bé no atrevint-me encara a assajar l'autonomia), tractaren de desobeir-me, no entrant a classe tan ràpidament com era de desitjar en acabar el temps d'esbarjo que se'ls concedia al pati. Les reflexions que els vaig fer sobre la seva dignitat, fent-los avinent que jo no volia tractar-los com a esclaus o com a miserables negres, feren venir les llàgrimes als ulls a molts d'ells, i comprenent el molt que jo els estimava,

Butlletí dels Mestres

Barcelona, 1 i 15
març 1932. -
Núms. 63 i 64. -
Any IV. -
Segona època

sempre més em respectaren i fins em feren tendres obsequis. Això em va convèncer que podia fiar-me de la dignitat dels nens.

A l'escola de Crespià (prov. de Girona), aprofitant un petit camp escolar, tractàrem d'establir una petita República Infantil. Organitzàrem els poders legislatiu, executiu i judicial; repartírem la terra entre els ciutadans (les seccions superiors de l'escola que llegien correctament); els nens conreaven cadascú la seva parcel·la, contribuint tots a la construcció dels caminets, d'una bassa d'aigua i d'un massís amb flors al mig; ja s'havien celebrat algunes assemblees i alguns judicis per petits furtis; però... el caciquisme rural temé l'*educació cívica dels petits republicans* i deguérem recloure'ns a l'escola i continuar l'assaig amb el nom d'Escola-Ciutat.

Aprofitant la Junta infantil de la Mutualitat (que llavors fundàrem, voluntàriament) establírem un club de futbol i d'excursions amb la quota de cinc cèntims setmanals. Començàrem dant-los ampla llibertat en l'elecció dels càrrecs; però a la fi ens convencérem de la necessitat que n'escollissin sis dels dotze que formaven cada trimestre el Grup d'Honor.

B. Descripció de l'assaig

Aprofitant les experiències recollides a Crespià, en traslladar-nos a Santa Eulàlia de Ronsana, en 1923 (on malgrat la Dictadura intensificàrem de seguida el nostre assaig d'Escola-Ciutat), el fixàrem ja en la forma que anem a descriure.

La nostra escola és unitària, amb 80 ó 90 matriculats, per la qual causa hem separat els nois grans dels petits, assistint els primers sols tres hores al matí a classe i els segons tres hores a la tarda. Això ens permet afirmar que, si bé els petits desitgen també l'autonomia, i l'emprem amb ells d'una manera embrionària com a preparació (guardar l'ordre, repartir les coses, tenir cura de la neteja, etc.), no saben usar-la en ço que suposa independència. De nou a catorze anys són els deixebles que assisteixen al matí, amb els quals hem fet tot el que anem a detallar.

Procurant contestar en el mateix ordre les preguntes que es fan en l'enquesta, començarem per fer constar que emprem l'autonomia a classe, durant les recreacions, en les excursions, i fins últimament en el desenvolupament d'alguns centres d'interès pel sistema d'equips.

Com ja hem dit abans, no tenim confiança en la democràcia integral i emprem el sistema mixt. El mestre, a tall de Governador, ordena pel setembre, després de Nadal, i després de Pasqua, la renovació total del Govern escolar, per elecció condicionada de sis a dotze alumnes considerats per ell com millors. No obstant, en les assemblees que efectuem sobre excursions, club de futbol, elecció de periòdic escolar, l'acord que prengueren recentment d'adquirir un cine amb les 275 ptes. de la Caixa d'Estalvis,

etc., etc.; els nois són lliures, si bé actuen amb el nostre consell, quan la desviació seria massa grossa.

Els elegits són: Un alcalde que governa dintre la classe i en el pati o en les excursions durant la meva absència, i fa de president en les assemblees; un jutge que presideix els judicis que després explicarem; un metge que cura del «botiquí», de la neteja, la renovació de l'aire, etc., etc.; un secretari que, a més de portar les actes, és el bibliotecari (tenim a la nostra escola una Sucursal de la Biblioteca Popular de Granollers); un caixer, càrrec la importància del qual es pot deduir per la quantitat abans esmentada (intervé en la Mutualitat i cobra deu cèntims setmanals de la secció excursionista, que ha fet tres viatges a Barcelona en auto, un a Badalona i un a Tagamanent, entre altres) ; i per fi un agutzil que distribueix el guix, la tinta, les llibretes. etc.

De *capitostos* absolutament lliures quant a la seva elecció en coneixen els nostres deixebles en el referent al futbol (*capitans*, *referee*) i guies dels dos equips, desenrotllant un mateix centre d'interès. Creiem que hi ha *capitostos* naturals o *conductors*.

Els *judicis escolars* per a sancionar els mancaments aliens a la tasca instructiva o al degut respecte al Mestre són encomanats a la meua escola al jutge escolar, assistit pels altres cinc membres del Govern escolar com a jurat. El Mestre fa de fiscal 0, si es vol, de conseller jurídic; qui, prèviament, en amigables converses amb tots els alumnes, ha estructurat un *codi penal*.

En les dues escoles he aplicat el principi de les reaccions naturals com a norma principal del codi escolar i m'ha dat excel·lent resultat: si un noi molestava els companys en sortir d'escola o pel camí, fer-lo sortir més tard perquè no es trobessin, etc. També la pèrdua de la ciutadania escolar m'ha resultat molt eficaç.

El procediment que emprem és, doncs, el següent: El jutge fa explicar a l'acusador, l'acusat i als testimonis davant el jurat; aquest últim judica els fets; el fiscal recorda les lleis aplicables al cas i queda al lliure arbitri del jutge la intensitat del càstig.

Malgrat aquestes precaucions, hem de confessar que les famílies dels alumnes castigats moltes vegades no han comprès la tasca educativa que tractàvem de desenrotllar i s'han queixat, en el sentit que la mateixa punició haurien preferit que fos deguda a l'acció única del Mestre. Això ho atribuïm a les velles rancúnies existents entre les famílies pobletanes. És per això que no emprem els judicis escolars sinó en casos molt greus.

C. Resultats:

I. Educació Moral

Constatem com a conseqüència del sistema un augment de l'esperit d'entre-ajuda (cooperació per adquirir el cine Pathé-Baby, el periòdic infantil, pilotes; fins aplanaren un gros desnivell per construir el camp, etcètera), i un esperit de judicament i de justícia.

II. Educació intel·lectual

Des d'un punt de vista general els nois s'han aplicat més per obtenir l'honor d'ésser membre del Govern escolar; a més en el treball per equips han desenvolupat moltes iniciatives.

III. Educació social

Ens sembla que l'autonomia ha donat als nostres deixebles una idea precisa d'allò que sigui una llei, un tribunal, una assemblea, i una clara distinció dels poders, almenys en l'administració d'un poble. Encara que usualment voten per mans alçades, mantes vegades hem fet la votació secreta amb paperets, i fins un cop usàrem la vertadera urna electoral de les últimes eleccions.

Objeccions

Com hem dit abans, el punt més feble de l'autonomia escolar és la punició dels alumnes pels seus condeixebles.

Per acabar direm que tot el que s'ha dit és una evident complicació en la tasca del mestre; però nosaltres l'hem trobat sempre molt agradable.

Allegro

Te - nim un cas - tell que és font d'a - le - gri - a a - llà hi som -

riu la Ver - ge Ma - ri - a. Te - nim un cas - tell que és flor d'a - li -

ritardando **Fí Andante**

an - ça a - llà hi res - plen - deix la nos - tra Es - pe - ran - ça. Jo es -

tim a - que - lla llar - - - on vaig néi - xer pe - ti - te - ta. Jo es -

tim a - que - lla llum on vaig viu - re a - gra - do - se - c - ta. Jo es -

tim a - que - ll cel blau que m'umpl el cor de gau - ban - ça. Pe - rò

D.C. fins a Fí

lo que més es - tim la Ver - ge de l'Es - pe - rança.

Himne del Castell

Música de Melcion Llull

TORNADA

Tenim un castell
que és font d'alegria
allà hi somriu la Verge Maria.
Tenim un castell
que és flor d'aliança
allà hi resplendeix
la nostra Esperança.

ESTROFA

Jo estim aquella llar
on vaig néixer petiteta.
Jo estim aquella llum
on vaig viure agradoseta.
Jo estim aquell cel blau
que m'umpl el cor de gaubança.
Però lo que més estim,
la Verge de l'Esperança.

Sóc de Cap-de - pe-ra, la vi-la ri-o-le-ra com de pri-ma-ve-ra la ro-sa gen-til.

Que a-le-gro-na can-ta i creix i s'es-cam-pa pen-jant per la ram-pa lleu-ge-ra i sub-til.

I men-tres s'en-fi-la ma rio-le-ra vi-la, s'a-fa-na tran-quil-la per gua-nyar el sus-tent.

De pau-ma tre-ba-lla l'her-mo-sa se-na-lla que dis-curs re-ta-lla que dis-curs re-ta-lla

D.C. fins a fi

amb mà in-tel-li-gent.

Sóc de Capdepera

TORNADA

Sóc de Capdepera,
la vila riallera
com de primavera
la rosa gentil.
Que alegrona canta
i creix i s'escampa
penjant per la rampa
lleugera i subtil.

ESTROFA

I mentre s'enfila
ma riolera vila,
s'afana tranquil·la
per guanyar el sustent.
De pauma treballa
l'hermosa senalla
que discurs retalla
amb mà intel·ligent.

Bibliografia de Francesc de Riart

OBRES ORIGINALS:

- *Visions poètiques de Mallorca*

Poemes sobre les cales, les coves, les oliveres, els ametllers, etc.
Editat el 1964.

- *Besllums d'un gran amor*

Poemes d'un amor novel·lesc a Mallorca.
Editat el 1965.

- *Les cràteres de la Poesia*

Poemes religiosos, amatoris, anecdòtics i humorístics.
Editat el 1966.

TRADUCCIONS AL CATALÀ:

- *110 poemes autobiogràfics* d'E. Heine.

Editat el 1968.

- *Un centenar de sonets a Laura*, de F. Petrarca.

Editats el 1968.

- *Arpa eòlica: «Càntic dels Càntics»* de Salomó.

Més de 115 poemes provençals, italians, francesos, anglesos, etc.
Editada el 1969.

- *Poesia als 4 Vents*.

Més de 100 poemes d'estils i països diferents pel traductor de H. Heine i F. Petrarca.
Editat el 1970.

EN PREPARACIÓ [inèdits]:

- *Seran dos en una carn* [novel·la]

- *Educació integral evolutiva i cultura harmònica*.

* * *

Totes aquestes obres, auto-editades entre el 1964 i el 1970, foren escrites molts anys abans. Segurament abans de la Guerra Civil i d'altres durant el seu desterrament a Capdepera. Ara bé, per la publicació de *L'Almudaina*, del 1914, sospit que la seva relació amb Mallorca és ja d'aquella època. Per això és més que probable que als arxius es pugui resseguir la seva pista i arribar a escatir el seu recorregut pedagògic i d'altres publicacions, com aquesta que encara no està digitalitzada:

Conferencias pedagógicas: celebradas en la escuela normal de maestros de Gerona durante los días 28, 29 y 30 de agosto de 1918. Girona: Dalmau.

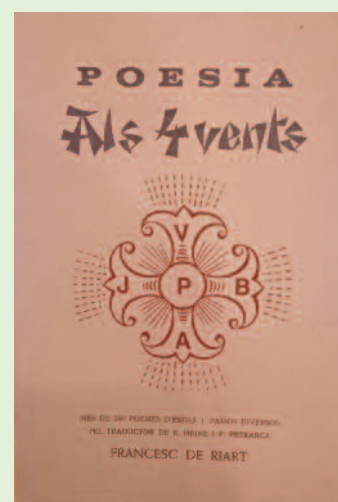
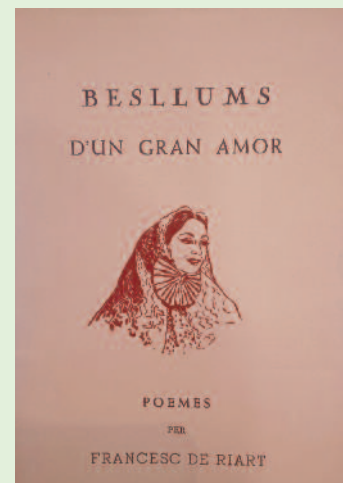
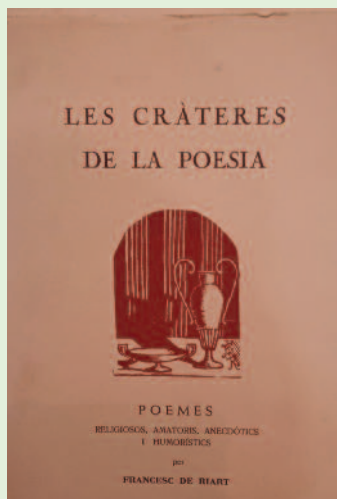
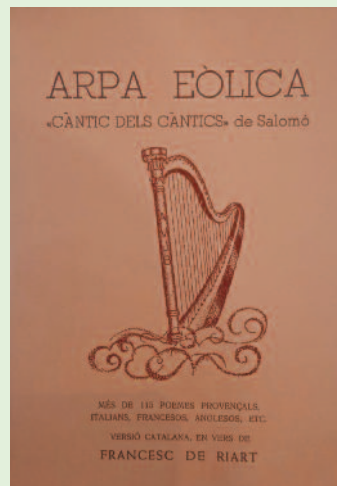
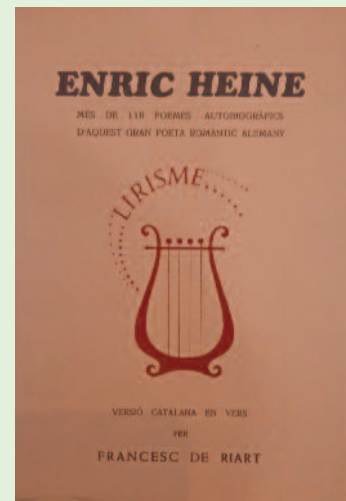
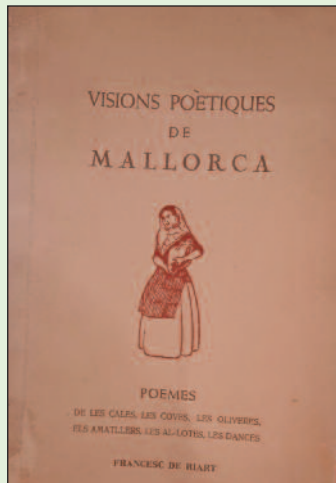
Ara per ara, el que hem contat és tot el que en sabem.

* * *

Reproduïm també l'article biogràfic de traductors que podeu trobar a visat.cat:

RIART I MITJAVILA, Francesc (Barcelona, 1893-?). Docent i escriptor. En limitades edicions pròpies donà a conèixer, entre 1968 i 1970, una colla de traduccions poètiques d'autors, llengües i segles molt diversos. Dos llibres, però, són unitaris: el de Heine i el de Petrarca. En el primer, tot invocant les traduccions precursors d'Apel·les Mestres i amb el propòsit de perfilar la «biografia sentimental» de Heine, trià poemes del conjunt de l'obra, dividida en quatre parts i un epíleg (*Angoixes juvenívoles*, *Intermezzo líric*, *El regrés*, *Nova Primavera* i *La desconeguda*). El segon, començat cap a 1923 i polit amb el pas dels anys, tractà de recrear el ritme i la rima de l'original. El tercer llibre, *Arpa eòlica*, un aplec miscel·lani, conté traduccions de poemes de l'occità, de l'italià, del llatí, del francès, de l'anglès, de l'espanyol, del portuguès i del gallec, totes fetes directament dels originals, i incorpora també traduccions indirectes de Tagore, d'haikais japonesos i del *Càntic dels càntics*, que traduí a partir de la versió de fra Luis de León, «la més autoritzada». Finalment, el quart llibre, *Poesia als 4 vents*, consta de quatre seccions i un apèndix de poesia original i d'una cinquena de traduccions poètiques de l'espanyol, del francès, de l'alemany, de l'anglès, de l'italià i del grec clàssic.

[Manuel Llanas i Pont, a visat.cat]

**Dura jornada és la vida;
i nit fresca beneïda,
ço que el món nomena mort;
dorm, dorm, ànima rendida,
ho emplena tot la foscor.**

**Arbre d'eterna verdor
ja creix damunt de ma tomba;
hi refila un rossinyol,
i en mos somnis hi ressona
un darrer cant d'amor.**

Heinrich Heine

[versió catalana
de Francesc de Riart]

CAP VERNELL

Biblioteca Digital

